

N:o 9.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning af kongl. kungörelsen angående förändrade instruktioner för direktions, läkare och sysslomän vid länens lasarett och kurhus af den 21 oktober 1864.

Uti en inom Första Kammarerna väckt och till yttrande af utskottet hänvisad motion (n:o 49) har herr *Leonard Grundberg* föreslagit,

»att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa omarbetning af kongl. kungörelsen angående förändrade instruktioner för direktions, läkare och sysslomän vid länens lasarett och kurhus af den 21 oktober 1864 och att dervid hänsyn toges till den erfarenhet, som efter 1864 vunnits, och af de behof, som uppstått med afseende på anordnandet af en tillfredsställande lasarettsvård.»

Till stöd för sin hemställan framhåller motionären, att lasarettsväsendet i Sverige under de senaste trettio åren utvecklats på ett storlaget sätt, tack vare landstingens behjertande af behofvet utaf en väsentligt förbättrad sjukvård, hvilket visade sig äfven deri, att i stället för de små, ofta mörka lokaler, i hvilka de sjuka fordom voro inhysta, uppstått prydliga byggnader med god tillgång på luft, ljus och vatten; att sedan mindre bemedlade sjuke och äfven en stor del af landtbefolkningen kommit till insigt om att genom noggrann och daglig skötsel, som de komme i åtnjutande af å de nutida sjukvårdsanstalterna, helsa och arbetsförmåga, hvilka ju vore deras enda kapital, kunde återvinnas

hastigare å dessa anstalter, än i de sjukas torftiga hem, den obenägenhet för inträde på lasaretten, som förut af helt naturliga skäl funnits, gifvit vika, och patientantalet under nämnda period tredubblats; att detta i förening dermed, att vetenskapens raska framsteg anvisat nya områden för kirurgisk behandling, som i allmänhet och bäst kunde erhållas å ett välordnad sjukhus, högst betydligt ökat anspråken på lasaretten och läkarne dervid; men att, ehuru lasarettsväsendet under ofvan berörda tid hastigt utvecklats, de instruktioner, som lända till efter rättelse beträffande lasarettens administrativa och ekonomiska skötsel, dock vore oförändrade eller väsentligen desamma som för mer än trettio år sedan, då förenämnda instruktioner för direktorer, läkare och sysselmän vid länens lasarett och kurhus tillkomme; och anför motionären vidare: »Bland sakkunnige torde den meningen vara allmän, att ett stort antal af de stadganden, denna kungörelse innefattar, ingalunda motsvara tidens kraf. Att några föreskrifter i denna kungörelse visa sig föråldrade, under det att andra nödvändiga saknas, derpå må anföras endast några exempel.

I mom. 12 af § 6 af nämnda instruktion för läkare vid länens lasarett och kurhus föreskrifves, »att såvida ej anhörig bestämdt förbjuder liköppning, skall sådan förrättas å hvarje inom inrättningen afliden sjuk». Lasarettsläkarne böra framför allt vara den operativa kirurgiens målsmän i sina respektive landsändar. Den nutida vetenskapens utveckling och de antiseptiska och aseptiska metodernas tillämpning fordra med bjudande nödvändighet, att kirurgens arbete på obduktionsrummet inskränkes till det minsta möjliga.

På de kirurgiska klinikerna är sed, att den från obduktionen kommande medicine kandidaten ej ens såsom åskådare har tillträde till operationssalen, men lasarettsläkaren är skyldig att, sedan han varit sysselsatt med obduktion, kanske af i sårfebersjukdom afliden, eventuellt omedelbart derefter utföra operationer, t. ex. buksnitt, bräckoperationer m. m., som kräfva den allra strängaste antiseptik. Att nämnda föreskrifts efterlefnad kan medföra lifsfara för den sjuke är klart; att föreskriften finnes inryckt i vår lasarettstadga är förklarligt, alldenstund denna är så gammal, att den är skriven före upptäckten af den antiseptiska behandlingsmetoden.

I § 8 af instruktionen för direktorerna för länens lasarett och kurhus föreskrifves, »att obotlige ej skola intagas utan direktions pröfning i hvarje särskildt fall».

Insändes från landsbygden en obotligt sjuk — t. ex. en inoperabel lifmoderkräfta, för hvilken mycket kan göras till lindrande af smärtor,

stillande af blödningar m. m. — har lasarettsläkaren efter författningen intet annat att göra än att återsända henne till hemorten eller skaffa henne tillfällig bostad, till dess direktionen, af hvars medlemmar vanligen några bo på landet, hunnit sammanträda. Att hemskicka henne vore grymt, och anspråken att läkaren skulle anskaffa bostad äro obilliga.

I fråga om intagning på lasarett af barnaföderskor finnas inga föreskrifter, ehuru dylika äro alldeles nödvändiga, för att läkaren må veta, hvilka förlossningsfall han är skyldig vårda på lasarettet och hvilka skola skötas i hemmen.

Numera äro på flera sjukhus anställda underläkare och komma säkerligen att allt mera blifva nödvändiga för sjukvården; dock finnas inga allmänna bestämmelser om deras ställning.

I fråga om medicinska rättsfall är läkaren skyldig att lemna journalutdrag, som dock för domaren är otillfredsställande, men huruvida läkaren har rättighet till lösen för ett vidlyftigare intyg, som domaren äskar, är ej bestämdt.

Likaledes är obestämdt, huruvida läkaren har ersättningsrätt för *formenligt* betyg för sinnessjuk, intagen på lasarett, när sådant förut ej är afgifvet för inträde å hospital.

I 5 § 3 mom. af instruktion för direktionerna säges, att direktionen »eger att hos landstinget föreslå de pensionsbelopp för återstående lifstid, som i mån af förtjenst och behof prövas skäligt», och ehuru pension sällan nekats, har dock erfarenheten visat, att landstingen ej alltid varit hågade att pensionera sina lasarettsläkare, hvilka då ofta nödgats kvarstå i sin tjenst, ehuru de af ålder varit oförmögna att på ett tillfredsställande sätt sköta sina åligganden, hvarpå åter i sista hand just de sjuka blifva lidande. Genom införande af rättighet till pension för läkaren skulle lasarettens tillförsäkras arbetsduglige läkare och dessa erhålla en fastare ställning med större lugn för framtida bergning. Att pensionering af lasarettsläkare är behöflig, är ock erkändt af de flesta lasarettsdirektioner och landsting, Kongl. Maj:ts befallningshafvande och medicinalstyrelsen, ehuru man ej kunnat enas om pensionens förhållande till lönen och sättet, på hvilket densamma bör utgå.

Då denna fråga rör hela vårt land, bör den i sammanhang med afhjelpande af ofvan anförda brister i gällande stadga utredas af sakkunnige män, representerande olika delar af vårt land.»

Den åberopade kongl. kungörelsen angående instruktioner för direktioner, läkare och sysslomän vid länens lasarett och kurhus kvarstår icke helt och hållet uti dess ursprungliga skick, utan hafva vissa paragrafer af densamma ändrats genom tid efter annan utkomna kongl. kungörelser, hvarigenom en del brister afhjelpats och förbättringar införts.

Den af motionären påpekade utveckling af länslasarettsväsendet, som snabbt fortgått efter det ofvannämnda kongl. kungörelse om läns-lasarett och kurhusen utfärdades, torde i ganska väsentlig mån få tillskrifvas de vid dessa sjukvårdsanstalter anställda läkares nit och intresse för sitt värf samt den insigt och omtanke, hvarmed de behandlat de sjuke, som i deras vård öfverlemnats. Härigenom hafva läkarne lyckats att tillvinna sjukvården å lasarett ett förtroende från allmänhetens sida, som nog utgjort en stark drifkraft vid lösningen af en del lasarett rörande ekonomiska frågor, hvilka stält tunga fordringar på allmänheten. Den ökade tillströmningen af lidande personer till länslasarett samt de kraf på tillgodogörande för sjukvården af alltjemt fortskridande vetenskapliga rön hafva emellertid ock orsakat en betydande tillväxt i arbetet för lasarettsläkarne, af hvilka de, som äro anstälde vid de större länslasarett och ej hafva andra läkare till biträde; få egna så mycken tid, arbete och uppmärksamhet åt hvad till tjensten hörer, att de svårligen kunna genom enskild läkarepraktik, om tillfälle dertill skulle gifvas, förvärfva hvad som till deras uppehälle kan behöfvas efter det de till följd af arbetsförmågans minskning eller svikande lemnat tjensten. Men då ett tillbörligt handhavande af lasarettsläkaretjensten ställer stora anspråk på läkares kropps- och själskrafter, kan det icke vara med lasarettets uppgift eller de sjukes goda vård väl förenligt, att läkaren kvarstår på sin plats, äfven sedan genom ålder eller sjuklighet hans kroppsstyrka eller själsspänstighet betydligt nedsatts. Farhågan för att genom afståendet af tjänsteförmånerna förlora nödiga existensmedel afhåller dock ej få läkare från att draga sig tillbaka från tjensten å tid, som för dem och för allmänheten kan vara önskelig; och af sådan anledning har ej kunnat undvikas att frågan om lasarettsläkarnes pensionering blifvit en af dem, som kräfva sin lösning.

Väl har i instruktionen för lasarettsdirektioner anvisats en utväg att bereda lasarettsläkare, som af ålder eller sjukdom nödgas lemna sin befattning, medel till uppehälle under hans återstående lifstid, eller den, att direktionen eger att hos landstinget föreslå pensionsbelopp, som i mån af förtjenst och behof pröfvas skäligt; men då pensions-

frågans förande framåt blifver beroende af landstingsledamöternas personliga, mer eller mindre välgrundade, uppfattning af läkarens verksamhet, tjensteförmåga och ekonomiska ställning, samt frågans pröfning lätt framkallar diskussion af för läkaren mindre angenäm art, lära flera läkare föredraga att kvarstå i tjensten framför att underkasta sig och sin verksamhet en sådan diskussion utan att ändå få sin önskan uppfylld. Flere landsting hafva dock i beaktande dels af de förtjenster, lasarettsläkaren nedlagt, och dels af fördelen att få en insats af friska läkarekrafter i sjukvården, genom pensioner sörjt för afgående lasarettsläkares bergning. Bäst vore tvifvelsutän om detta förfaringssätt blefve regel. I hvad fall som helst torde motionären hafva rätt i sin mening derom, att lasarettsläkarens ställning skulle stadgas och tjensten vinna derest läkaren blefve tillförsäkrad en lagbestämd pension, så att han kunde med lugn se till mötes den tid, då försvagade krafter ej vidare tilläte honom att nöjaktigt sköta sin tjenst. Men påtagligt är, att denna pensionsfråga icke kan vinna någon lösning å den väg, motionären här anlitat.

Frågan har ock redan i annan ordning dragits under Kongl. Maj:ts pröfning, i ty att lasarettsläkarecorpsen genom utsedde delegerade i en år 1889 till Kongl. Maj:t ingifven underdånig ansökning anhållit om nya bestämmelser angående sättet för lasarettsläkarnes tillsättning, aflöning och pensionering, enligt hvilka bestämmelser aflöning till lasarettsläkarne skulle efter vissa grunder utgå från statsverket, och lasarettsläkarne vid 60 års ålder och efter 25 års väl vitsordad tjenstgöring skulle få uppbära pensioner, motsvarande lön jemte ålderstillägg. Öfver ansökningen har Kongl. Maj:t infordrat yttranden från medicinalstyrelsen; länsstyrelserna, landstingen och lasarettsdirektionerna, men har ärendet ännu icke blifvit af Kongl. Maj:t slutligen behandladt.

Då emellertid motionen utmynnär endast i en begäran till Kongl. Maj:t om omarbetning af ofvan omförmälda kongl. kungörelse om lasaretten och kurhusen, samt pensionsfrågan omöjligen lär uti den riktning, motionären antydt, kunna lösas endast genom en omarbetning af nämnda kongl. kungörelse, finner utskottet att, så beaktansvärd pensionsfrågan än må vara, hvad motionären derom anfört icke kan användas såsom grund för nu föreslagen ändring af kongl. kungörelsen den 21 oktober 1864.

Bland lasarettsläkarnes åligganden ingår enligt instruktionen, att såvida ej anhöriga bestämdt förbjuda liköppning, förrätta sådan å hvarje inom inrättningen afliden sjuk och i särskild bok införa protokoll öfver liköppningsförrättningen. Med denna föreskrift har väl afsetts att be-

reda läkaren tillfälle att vidga sina kunskaper och sin erfarenhet om sjukdomars orsaker, utveckling och verkningar, äfvensom att få ett materiel för de utredningar, som till äfventyrs framdeles af offentlig myndighet kunna infordras eller af annat skäl kunna varda behöfliga. Denna obduktionspligt kan, såsom motionären påpekat, för lasarettsläkaren försvåra iakttagandet af de stränga bud, som den under senare tider utvecklade antiseptiska behandlingsmetoden föreskrifver, och vålla smittoämnens öfverförande till de sjuke, hvarjemte den undanrycker läkaren en tid, som kanske mången gång väl behöfves för andra lasarettbestyr. Af dessa skäl och med hänsyn jemväl till den goda utbildning läkarne numera erhålla under studietiden, kan det dragas i tvifvel, huruvida det för sjukvården kan vara till synnerligt gagn att lasarettsläkaren, utan afseende på sjukdomens art och beskaffenhet, förrättar liköppning å *alla* afidne sjuke, hvilkas anhöriga ej det förbjuda; och föreställer sig utskottet att en begränsning af obduktionsskyldigheten skall kunna verkställas utan att syftemålet med denna skyldighet härigenom förfelas.

Kongl. kungörelsen om länslasarett och kurhusen är byggd på den grundsatsen, att hvarje län skall vidtaga nödiga anordningar för att de kroppsligen sjuke, som anses kunna till helsan återställas eller förbättras, må få den omsorgsfulla läkarevård, som sjukdomarnes natur kräfver och de sjukas lefnadsförhållanden eller ekonomiska ställning möjligen eljest ej skulle tillåta, derifrån dock undantagna sådana, hvilka till följd af sjukdomarnes beskaffenhet (t. ex. smittosamma febersjukdomar) äro enligt särskilda föreskrifter uteslutna från lasarettsvård. Rätt till vård å lasarettet tillkomma ej heller i regel obotliga, hvilkas intagning beror på direktionens pröfning i hvarje särskildt fall. Ordalagen i denna bestämmelse utesluta ej den uppfattningen, att en med obotlig sjukdom behäftad person må af lasarettsläkaren mottagas till lasarettsvård för sådana lidanden, som väl äro en omedelbar eller medelbar följd af den såsom obotlig ansedda sjukdomen, men likväl kunna genom lämplig behandling under begränsad tid häfvas eller väsentligen förbättras. Skulle deremot nämnda uppfattning icke sammanfalla med kongl. kungörelsens andemening, utan för sådana sjukas intagning å lasarettet skall afvaktas medgifvande från lasarettsdirektionen, hvilken sammanträder å bestämd dag en gång i månaden eller oftare, om göromålen så fordra, kunna beklagliga olägenheter uppstå för sjuke, synnerligast för den, som förts lång väg till sjukvårdsanstalten och hvilkas svåra lidande under en omsorgsfull lasarettsvård kan betydligt lindras. Olika meningar lära emellertid råda om bestämmelsens rätta innebörd, och detta manar

till en ändring eller ett förtydligande af bestämmelsen, i syfte att i särskilda fall inträde å lasarettet för en af obotlig sjukdom angripen person må varda underlättadt — dock så, att icke genom för stor utsträckning af rätten till lasarettsvård utrymmet å lasarettens kommer att upptagas af obotligt sjuke till förfång för sådana sjuke, för hvilka lasarettens egentligen äro afsedda. Lasarettens böra tydligtvis icke förvandlas till sjukhem; derigenom skulle grundtanken för lasarettsväsendet betänkligt förryckas och landstingets tillskottspligt föras in på ett område, som lämpligast bör omhänderhafvas af fattigvården och den enskilda välgörenheten.

Innehållet i kongl. kungörelsen gifver icke anledning till att lasarettens skola hållas öppna för barnaföderskor, som till intagning sig anmäla; och sjukvården vid länslasarettens är icke heller ordnad för förlossningar, hvartill erfordras särskilda sjukrum och en sjukvårdsbetjening med speciel öfning. För biträde vid förlossningar hafva kommunerna dessutom dragit försorg genom att anställa barnmorskor, som erhållit utbildning dertill uti statens undervisningsanstalter. Men om än i allmänhet taget för förlossningar lasarettsvård icke är erforderlig eller bör få anlitas, torde dock vid tillfällena, då för en barnaföderska operativ behandling är af nöden eller af andra orsaker den goda vård, som lasarettens erbjuda, är högeligen behöflig, det icke bryta mot grunderna för länslasarettsväsendet att barnaföderskan å lasarett intages, utan snarare synes ett afvisande under sådana omständigheter strida emot den medkänsla för andras lidanden, på hvilken lasarettsinstitutionen är byggd. Huruvida eller i hvilka fall förlossning må ingå i lasarettsvård, derom äro, enligt hvad för utskottet uppgifvits, åsigterna delade bland läns-lasarettsläkarne, hvarför denna fråga väl behöfver i författningsenlig ordning klargöras.

Den uti instruktionen för länslasarettsläkarne influtna bestämmelse, att läkaren skall på anhållan af målsman eller vederbörlig myndighet, enligt den efter formulär förda journalen öfver intagna sjuke, afgifva intyg eller lemna upplysningar öfver vårdade personers sjukdomsbeskaffenhet eller dödssätt, har hos motionären väckt tvifvel om huruvida, derest domstol skulle i förekommande rättsfall infordra från läkaren yttrande eller intyg af annat eller vidlyftigare innehåll, än som ur sjukjournalen kan hemtas, läkaren är pliktig att lemna sådant intyg eller yttrande utan afgift. Något särskildt stadgande härom finnes icke, såvidt utskottet känner, men den omständigheten, att lasarettsläkaren tillsättes af offentlig myndighet (medicinalstyrelsen) och är i sin verksamhet bunden af instruktion, som Kongl. Maj:t meddelat, i sammanhang

dermed att för lasarettsvårdens behof uppbäras medel (sjukvårdsafgiften) från allmänheten enligt lag, som af Konung och Riksdag gemensamt stiftas, synes utskottet sätta länslasarettsläkaren i det förhållande till statens myndigheter, att han, i händelse ersättning ej finnes bestämd, är skyldig att utan sådan lemna statens myndigheter de intyg eller upplysningar öfver å lasarettet vårdade personers sjukdomsbeskaffenhet eller dödssätt, som dessa myndigheter i och för ett rätt fullgörande af sina tjänstebefattningar kunna hafva af nöden. Länslasarettsläkarne intaga i detta afseende en sämre ställning än statens tjänstemän, provinsialläkarne, hvilka hafva rätt till godtgörelse af staten för vissa förrättningar och öfver dem afgifna intyg.

Af oftanämnda kongl. kungörelse och af Kongl. Maj:ts stadga angående sinnessjuka den 2 november 1883 framgår, att vid ansökning om sinnessjukes intagande å hospital skall fogas, bland andra handlingar, legitimerad läkares inom en månad före ansökningens ingifvande utfärdade intyg, affattadt i enlighet med ett formulär; att sinnessjuk, hvilken är i trängande behof af vård å hospital, men ej genast kan blifva der intagen, skall för någon kortare tid få njuta vård å länslasarett mot afgift, i hvilket fall den sjukes målsman eller annan vederbörande skall, der sådant ej skett, ofördröjligen göra ansökning om hospitalsvård; att sjuk, för hvilken inträde å hospital är beviljadt, eger enahanda rätt till vård å lasarett, derest årstid eller andra tillfälliga omständigheter hindra hans omedelbara insändande till hospital; och att vid den sjukes förflyttning från lasarett afskrift af den angående honom der förda journal bör samtidigt till hospitalet öfversändas. Då i dessa bestämmelser om länslasarettsläkarens befattning med å lasarettet intagen sinnessjuk samt hvad öfrigt författningarna innehålla icke ligger någon skyldighet för länslasarettsläkaren att utan godtgörelse afgifva sådant intyg öfver den sjukes sinnesbeskaffenhet, som den sjukes målsman eller annan vederbörande kan behöfva för att få den sjukes intagande å hospital beviljadt, kan det ju synas som om läkaren borde vara berättigad till ersättning för sådant intyg. Men om än för undersökning af en persons sinnesbeskaffenhet jemte utlåtande deröfver provinsialläkare eger åtnjuta arfvode af 10 kronor, är dock icke härmed sagdt att lasarettsläkare eger tillgodoräkna sig samma belopp för likartad åtgärd; och påtagligen skulle det lända till önskvärd reda, om bestämmelser meddelades beträffande den godtgörelse, hvartill länslasarettsläkare må vara berättigad för intyg, som han på grund af sin tjänst afgifver.

Den utvidgning, som länslasaretten och kurhusen efter verkställda ny- eller ombyggnader på många orter undergått, samt den starka till-

växten i antalet af å dem vårdade sjuke (37,333 år 1892 mot 14,205 år 1865) äfvensom de nya eller ändrade sjukvårdsmetoder, som vetenskapliga rön infört, hafva särdeles vid de större lasaretten påkallat ökning af läkarekrafterna. Vid åtskilliga lasarett hafva därför anställts underläkare, hvilka aflönas med medel, som af vederbörande landsting dertill anslagits. Hvad instruktionen för läkarne vid länens lasarett innehåller rörande tillsättning af tjenster samt läkarnes rättigheter och skyldigheter m. m. eger ej tillämpning å sådana underläkare. Utan tvifvel bör det dock lända till båtnad såväl för sjukvården, som äfven för dem, som egna sig åt läkarekallet, att jemväl underläkarnes ställning blifver i viss mån likformigt ordnad vid de särskilda lasaretten, hvarför det synes utskottet, som hvad motionären härutinnan påpekat icke bör af vederbörande lemnas obeaktadt.

Möjligen torde instruktionens stadganden om formerna för sjukens intagning och om afgiftsfri vård för medellösa personer, som tillhöra annat lasarettssdistrikt, jemväl vara i behof af någon uppmärksamhet.

Då således, äfven om pensionsfrågan lemnas derhän, flerfaldiga bestämmelser i instruktionen för läkarne vid länens lasarett och kurhus äro af den beskaffenhet, att den samma synes kräfva omarbetning i åtskilliga stycken till vinnande af större klarhet och fullständighet samt närmare anslutning till nu allmänt gängse uppfattning om lasarettsväsendet, hemställer utskottet att Första Kammarerna måtte för sin del besluta:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa omarbetning af kongl. kungörelsen angående förändrade instruktioner för direktorer, läkare och sysslomän vid länens lasarett och kurhus af den 21 oktober 1864 och att dervid hänsyn måtte tagas till den erfarenhet, som efter 1864 vunnits, och de behof, som uppstått med afseende på anordnandet af en tillfredsställande lasarettsvård.

Stockholm den 26 april 1895.

På utskottets vägnar:

SIGFRID WIESELGREN.